

**Державна архівна служба України
Центральний державний архів зарубіжної
україніки**

**ВІСНИК
ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ
ЗАРУБІЖНОЇ УКРАЇНІКИ**

Випуск 2

КИЇВ 2013

УДК
ББК

В

Головний редактор

Берковський В. Г.

Редакційна колегія:

*Атаманенко А. Є., Богуславський О. В., Воронін В. М., Гирич І. Б.,
Палієнко М. Г., Пекарська Л. В., Піскун В. М., Яценківський В. В.*

В **Вісник Центрального державного архіву зарубіжної україніки:**
наукове видання. Вип. 2 / Укрдержархів, Центральний державний
архів зарубіжної україніки ; редкол.: В. Г. Берковський (гол. ред.)
[та ін.]. – К.: , 2013. – 204 с.

ISBN

Статті друкуються у авторській редакції. Опубліковані матеріали
відбивають точку зору авторів, що не обов'язково збігається з думкою редакції.

**РЕКОМЕНДОВАНО ДО ДРУКУ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЮ РАДОЮ
ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ЗАРУБІЖНОЇ УКРАЇНІКИ**
Протокол № 2 від 6.03.2013

У оформленні «Вісника ЦДАЗУ» використано видання: «Біблія»,
Будапешт, 1804; «Літопис Червоної Калини», 1930 р., ч. 5 (з фондів ЦДАЗУ)

Центральний державний архів
зарубіжної україніки
03680 Київ, вул. Солом'янська, 3
тел: +38(044)248-91-26
email: mail@tsdazu.gov.ua

Central State Archives of Foreign
Archival Ucrainica
03680 Kyiv, Solomyans'ka St., 3
tel: +38(044)248-91-26
email: mail@tsdazu.gov.ua

ISBN

УДК
ББК

В

Всі права застережено.

© ЦДАЗУ, 2013
© Автори статей, 2013

Валерій Власенко (Суми)*

НОВИЙ ДОВІДНИК АРХІВУ ЮГОСЛАВІЇ

Архив Југославије / [Главни и отговорни уредник Миладин Милошевић ; аутори Лилијана Ратковић-Трифунковић и др. ; превод на енглески Сања Чичановић ; фотографије Зорица Немај, Бранко Пушица, Драго Башић] = The Archives of Yugoslavia. – Београд : Архив Југославије (Трстеник: М-граф), 2010. – 60 стр. : илустр.

Нещодавно побачив світ ілюстративно-інформаційний довідник Архіву Югославії. Путівник по цьому архіву («Водич кроз фондове Краљевине Југославије») був виданий ще у 2000 р. Нині Архів Югославії – один з центральних архівів Республіки Сербія. У 2010 р. виповнилося 60 років від дня його заснування. До цієї дати і було приурочено видання цього двомовного (сербською й англійською мовами) довідника.

Невеликий за обсягом, але гарно ілюстрований (кольорові фотографії, таблиці, графіки, плани, карти, плакати), він дає уявлення про історію та сьогодення відомої на Балканах архівної установи. Довідник складається з кількох розділів. У вступі зазначена мета видання – ілюстрація здобутків архіву за час його існування. У першому розділі йдеться про заснування та зміни статусу установи – Державна архіва ФНРЮ (1950, розпочала роботу в 1952), Державний архів ФНРЮ (з 1953), Архів Югославії (з 1964), Архів Сербії та Чорногорії (з 2003), Архів Югославії (з 2009).

---

* *Власенко Валерій Миколайович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Сумського державного університету.*

Нині установа підпорядкована Міністерству культури Республіки Сербія. У другому розділі «Шлях до власної будівлі» висвітлена історія перебування архіву за різними адресами. Незважаючи на те, що 1961 р. центральним урядом був затверджений проект нової будівлі архіву у Новому Белграді, з 1969 р. і по сьогодні він знаходиться в історичному приміщенні – Палаці короля Олександра I Карагеоргійовича (вул. Васе Пелагіча, 33 на Сеняку). Наступний розділ присвячений саме історії цієї споруди.

Далі йдеться про організаційну структуру та напрямки діяльності установи. В архіві зберігаються джерела з історії центральних державних інституцій та організацій Югославії з 1918 по 2006 рр. За час свого існування в архіві працювало близько 280 співробітників, на сьогодні – 60.

Архів Югославії має 840 фондів і колекцій (24,5 км архівних документів). Нині формується ще близько 100 фондів (14 км). Проте завершенню цієї роботи заважає брак відповідних приміщень. Період до 1945 р. представлений 146 фондами. Найважливіші серед них: Міністерства освіти Королівства Югославії (КЮ), Двору КЮ, Міністерства торгівлі і промисловості КЮ, Міністерства аграрної реформи Королівства сербів, хорватів і словенців (КСХС), Міністерства закордонних справ КЮ, дипломатично-консульських представництв КЮ, Міністерства внутрішніх справ КЮ, Центрального пресбюро, Ради Міністрів КЮ, Уряду Югославії в екзилі та інші.

Архівні джерела післявоєнної Югославії представлені 633 фондами. Найважливіші серед них: Союзної скупщини, Кабінету президента Республіки, Президентства (адміністрації) СФРЮ, Президентства Уряду ФНРЮ, Союзної виконавчої ради, Канцелярії маршала Югославії, ЦК СКЮ, Комісії з розслідування військово-

вих злочинів окупантів і колабораціоністів, Міністерства фінансів, Комісії з аграрної реформи та колонізації та інші. Зауважимо, що під час бомбардування літаками НАТО у ніч з 2 на 3 квітня 1999 р. знищено документи 5 фондів, що зберігалися у приміщенні Союзного міністерства внутрішніх справ.

Архів має 61 колекцію документів, що датуються серединою XIX – другою половиною XX ст. Це документи і матеріали відомих державних, політичних, громадських і культурних діячів та університетських професорів. Найважливішими є колекції Йована Піжона, Мілана Стоядіновича, Воїслава Марамбо, Сави Косановича, Джури Поповича, князя Павла Карагеоргійовича. Колекція архіву нараховує близько 50 тисяч фотографій, 190 альбомів, 123 негативи на склі тощо. Зауважимо, що у 2007 р. архів видав путівник по колекціям.

Цікавими, на наш погляд, є розділи «Архів у цифрах» та «Користування архівними джерелами». В них наведено дані про кількість мікрофільмів, географічних і геологічних карт, планів, плакатів, листівок, що зберігаються у фондах та колекціях. Спеціалізована бібліотека нараховує близько 17 тисяч книг та 8,5 тисяч примірників періодики. На початку 2008 р. бібліотека архіву стала членом загального електронного каталогу COBISS.SR. Широкою є і видавнича діяльність архіву. Впродовж своєї довголітньої історії архів видав більше 100 найменувань збірників документів, збірників праць міжнародних наукових конференцій, книг з історіографії й архівознавства, монографій, каталогів виставок, путівників по фондах і колекціях тощо. Архів ініціював видання двох академічних журналів.

У довіднику наведена інформація про виставкову діяльність архіву. У 1979–2010 рр. було організовано 29 виставок архівних

документів з історії Югославії. Вони охоплюють широке коло питань життєдіяльності цієї держави, зокрема, об'єднання південних слов'ян, дипломатія, спільна політика, міжнародні відносини, конституційний лад та інші аспекти розвитку Югославії. Ці виставки експонувалися не тільки в багатьох містах країни, але і за її межами (Росія, Китай). Архів співпрацює з багатьма науковими, освітніми та культурними інституціями країни. Багаторічні плідні зв'язки налагоджені з Інститутом сучасної історії, Інститутом нової історії Югославії, кафедрами загальної новітньої історії та історії Югославії філософського факультету Белградського університету, а також з музеями.

Міжнародна діяльність архіву виявляється в участі у міжнародних форумах, обміні виставками, співпраці з міжнародними організаціями та національними архівними службами. Угоди про співпрацю підписані із відповідними службами Алжиру, Болгарії, Китаю, Німеччини, Росії, Румунії, Угорщини, України, ФРН. За багаторічну діяльність на ниві збереження історичних документів архів неодноразово був відзначений державними нагородами та призами громадських інституцій.

Зауважимо, що в Архіві Югославії зберігаються документи з історії українсько-русинської меншини в Югославії, міжвоєнної української еміграції як в Югославії взагалі, так і в Сербії зокрема. Йдеться про товариство «Просвіта» у Белграді та його філії у Загребі, Новому Саді, Скоп'є та інших містах, Українські громади у Белграді, Великому Бечкереку, Смедереві, Українську матицю у Баня Луці, студентські спілки у Загребі та Любляні, Українське художньо-драматичне товариство у Белграді, Союз українських організацій Югославії, тогочасну місцеву українську пресу тощо.

Унікальні кольорові фотографії, що органічно доповнюють

тексти історичних джерел, справляють емоційний вплив на читача. А це, у свою чергу, збільшує рівень інформативності рецензованого видання. Безперечно, ілюстративно-інформаційний довідник не тільки визначає основні етапи становлення і розвитку архівної установи, але і розкриває її основні здобутки на ниві архівної справи. Видання може бути корисним широкому колу користувачів – архівістів, істориків, аспірантів і докторантів, усім тим, хто не байдужий до історії Югославії, архівознавства, слов'янознавства та україністики.